
UPPFÖLJNING FÖRSKRIVNING AV ELRULLSTOLAR 2017–2019

INLEDNING

Hjälpmedelsverksamheterna i Sverige kräver att elrullstolar förvaras frostfritt eller i en temperatur av minst 5 grader C. Om en sådan förvaring inte kunnat ordnas i bostaden har bostadsanpassningsbidrag för elrullstolsgarage beviljats till och med år 2017.

I samband med ny lagstiftning (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag infördes ny beslutspraxis i kommunerna. Denna har prövats i domstolsbeslut som skett utifrån överklaganden från kommuner och enskilda.

Detta gör att två regelverk står mot varandra vilket medför att en person som uppfyller krav för elrullstol enligt hjälpmedelshandboken (hjälpmedelsnämnden) ibland inte erhåller bostadsanpassningsbidrag för att uppfylla hjälpmedelshandbokens krav på förvaring.

Föreliggande rapport är en uppföljning av förskrivning av elrullstolar, intervju av bostadsanpassningshandläggare och andra närliggande iakttagelser. Rapporten innehåller också en omvärldsbevakning gällande regioners krav för förvaring av elrullstol.

BAKGRUND

På uppdrag av den gemensamma nämnden genomfördes en utredning under 2015 och 2016 om hur kommunerna och Hjälpmedelscentrum skulle kunna samarbeta om produkter för bostadsanpassning. Bakgrunden var att bostadsanpassningsbidrag beviljades för förvaringsplats för eldriven rullstol, så kallade elrullstolsgarage som bedömdes vara en produkt som kunde upphandlas och återanvändas. Utredningens slutrapport föreslog att samverkan mellan kommuner och Hjälpmedelscentrum skulle ske i projektform om rullstolsgarage. En juridisk förutsättning för att genomföra projektet var att de produkter som denna samverkan avsåg skulle vara hjälpmedel. Rapporten "Samverkan om produkter för bostadsanpassning" godkändes av Hjälpmedelsnämndens 2016-09-16 och det beslutades om en komplettering med finansieringsförslag av projektet. Hjälpmedelsnämnden beslutade 2016-11-25 att den ekonomiska kompletteringen av det tvååriga projektet samverkan om elrullstolsgarage godkändes, att elrullstolsgarage kan förskrivas som hjälpmedel och att handbokstexten *Rullstolsgarage kan under pågående projekt förskrivas till personer som ska få eller har en förskriven eldriven rullstol och där förvaringsplats för rullstol inte kunnat lösas på annat sätt* godkändes.

Före projektets start önskade Västerås stad avvakta med hänvisning till att en ny lag om bostadsanpassningsbidrag väntades vilket också skedde.

Våren 2018 ändrades Västerås stad beslutspraxis för rullstolsgarage till följd av att lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag ersatte tidigare lag (1992:1574). Västerås stad framförde då önskemål om förändrat regelverk för förvaring av elrullstolar. Det var framförallt att krav på att elrullstolar ska förvaras i minst 5 grader C skulle tas bort. Hjälpmedelsnämnden informerades om att tjänstepersonerna i Västerås stad avsåg att lämna förslag som medför att bostadsanpassningsbidrag för elrullstolar inte längre skulle komma att beviljas.

Hjälpmedelsnämnden beslutade 18-03-02 § 16 följande handboksförändring *"Patienten (låntagaren) ansvarar för att förvaring i första hand kan ske i eller i anslutning till bostaden i minst 5 grader C. Förvaring i bostaden eller i förråd/annat låst utrymme är förstahandsval. Endast när dessa alternativ inte är möjliga kan åtgärder som kräver bostadsanpassning komma i fråga"*.

Då Västerås stads ändrade beslutspraxis bedömdes kunna påverka möjligheten att förskriva elrullstolar, framförallt av trehjuliga, uppdrogs Hjälpmedelscentrums förvaltningsdirektör att följa utvecklingen och rapportera denna till nämnden. Föreliggande rapport är resultat av denna uppföljning.

OMVÄRLDSBEVAKNING FÖRVARING ELRULLSTOLAR

En omvärldsbevakning genomfördes sommaren 2020. Resultatet visar att alla regioner inklusive Region Västmanland¹ kräver:

- antingen frostfritt utrymme eller + 5 grader C, med undantag av Region Skåne som kräver ett slutet och låst utrymme.
- att förvaringsutrymmet är utformat så att stöld och skadegörelse förhindras, oftast beskrivs detta som låst utrymme ibland enskilt. Förvaringsutrymmet ska vara försett med eluttag.

FÖRSKRIVNINGSTREND ELRULLSTOLAR OCH DRIVAGGREGAT 2017–2019

En analys har genomförts av förskrivningsfrekvensen av motordrivna rullstolar (elrullstolar) och drivaggregat under perioden 2017 t.o.m. 2020 utifrån frågeställningarna:

- har förskrivningar av motordrivna rullstolar minskat totalt?
- har förskrivningarna i Västerås stad avvikit från andra kommuner i länet?
- finns det en tendens till förskjutning till drivaggregat för manuell rullstol?

För att genomföra analysen har verksamhetskontroller hämtat avidentifierade registerdata ur verksamhetssystemet Sesam som innehåller komplett information om antalet förskrivna elrullstolar och drivaggregat som Hjälpmedelscentrum äger.

Som en följd av pandemin har år 2020 uteslutits i vissa resultat.

¹ Godkänt förvarings- och laddningsutrymme ska finnas för eldrivna rullstolar. Utrymmet ska vara låst och obehöriga ska inte ha tillgång till hjälpmedlet. Följande alternativ är godkända: Enskilt utrymme (till exempel eget garage, förråd eller egen bostad). Låst gemensamt utrymme där elrullstolen är säkert fastlåst i byggnaden med låsanordning som är godkänd av patientens försäkringsbolag. (Låsanordning är patients eget ansvar). På äldreboende/servicehus eller bostad med särskild service gäller att om elrullstolen inte kan förvaras i personens bostad ska den förvaras i annat låst rum som exempelvis rum för förvaring av elrullstolar. Elrullstolen behöver inte vara fastlåst. Utrymmet ska vara torrt och hålla minst + 5°C. Det innebär att altan, trapphus eller balkong inte är godkända förvarings- eller laddningsutrymmen.

RESULTAT

Antal patienter med elrullstol och antal uthyrda elrullstolar augusti 2020

1080 patienter hade i augusti 2020, efter en förskrivning, erhållit en elrullstol² som ett lån från Hjälpmedelscentrum.

275 patienter hade i augusti 2020, efter en förskrivning, erhållit ett drivaggregat som ett lån från Hjälpmedelscentrum. Drivaggregat är monterade på manuella rullstolar och utgörs av både vårdarstyrda drivaggregat och drivaggregat som patienten styr.

Antal uthyrda elrullstolar och drivaggregat	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020 tom augusti
Trehjuliga el-rullstolar	704	727	722	666
Fyrhjuliga el-rullstolar	422	430	428	417
Drivaggregat	244	246	262	275
<i>Totalt</i>	<i>1370</i>	<i>1403</i>	<i>1412</i>	<i>1358</i>

Antalet förskrivningar år 2019 i jämförelse med år 2017

Antalet förskrivningar av trehjulig elrullstol hade minskat 23 % år 2019, i jämförelse med år 2017.

Antalet förskrivningar av fyrhjuliga elrullstolar³ hade ökat 7 % år 2019, i jämförelse med år 2017.

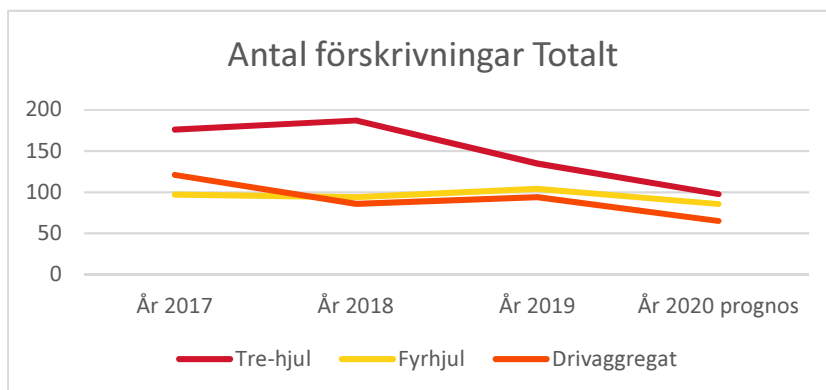
Antalet förskrivningar av drivaggregat hade minskat 22 % år 2019, i jämförelse med år 2017.

	Trehjulig elrullstol	Fyrhjulig elrullstol	Drivaggregat
Totalt antal förskrivningar år 2019, i jämförelse med 2017	- 23 %	+ 7 %	- 22 %

² tre- och fyrhjuliga elrullstolar och motoriserade arbetsstolar

³ inkl. elrullstolar som enbart används inomhus

Under 2020 har förskrivningarna av både tre- och fyrhjuliga elrullstolar och drivaggregat minskat ytterligare, från totalt 239 år 2019 till totalt 106 år 2020. Orsaken till minskningen 2020 bedöms delvis bero på pandemin.

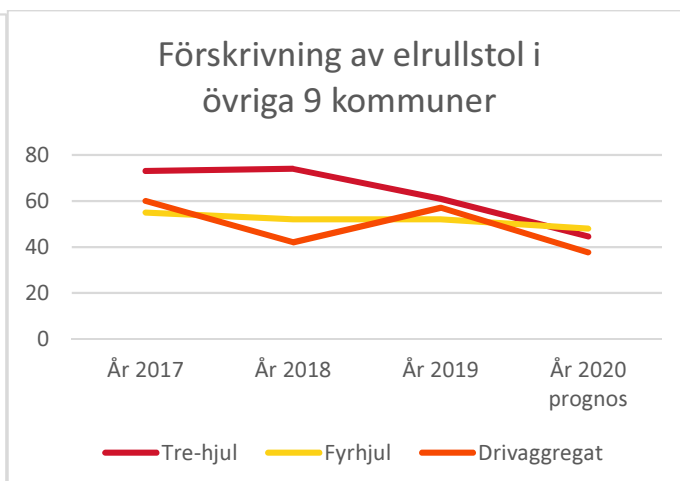
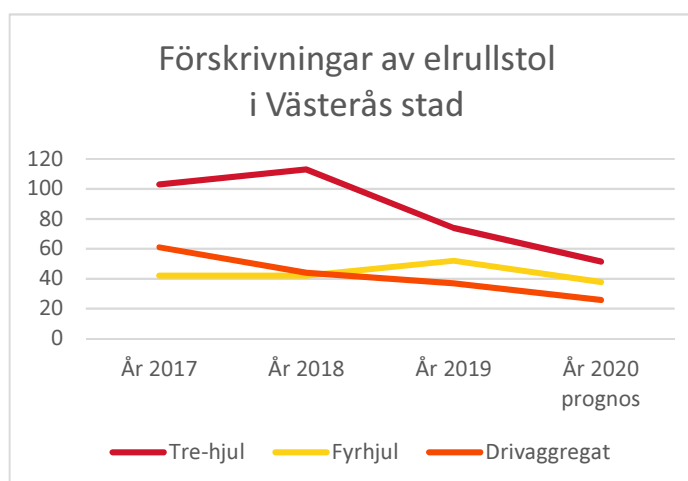

Skillnader mellan kommunernas förskrivningsmönster

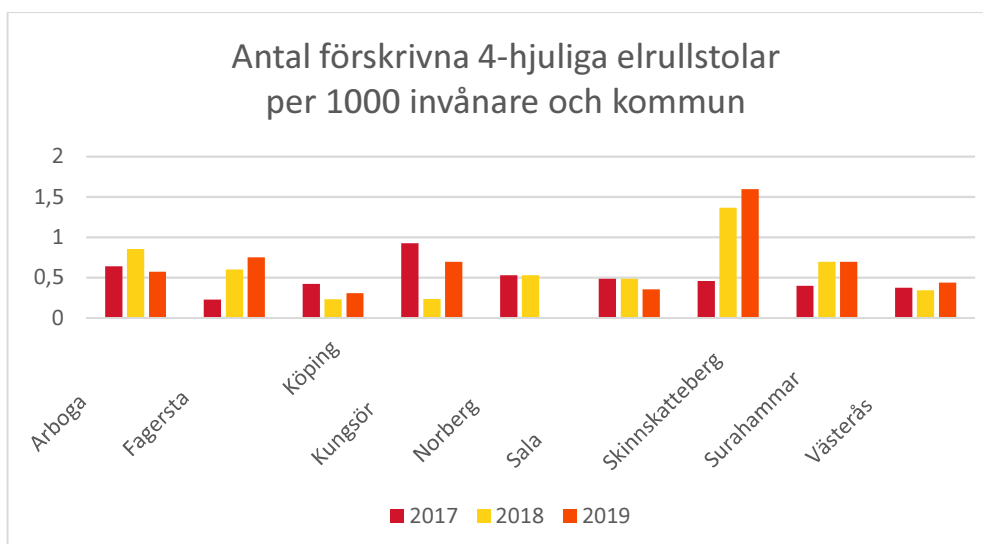
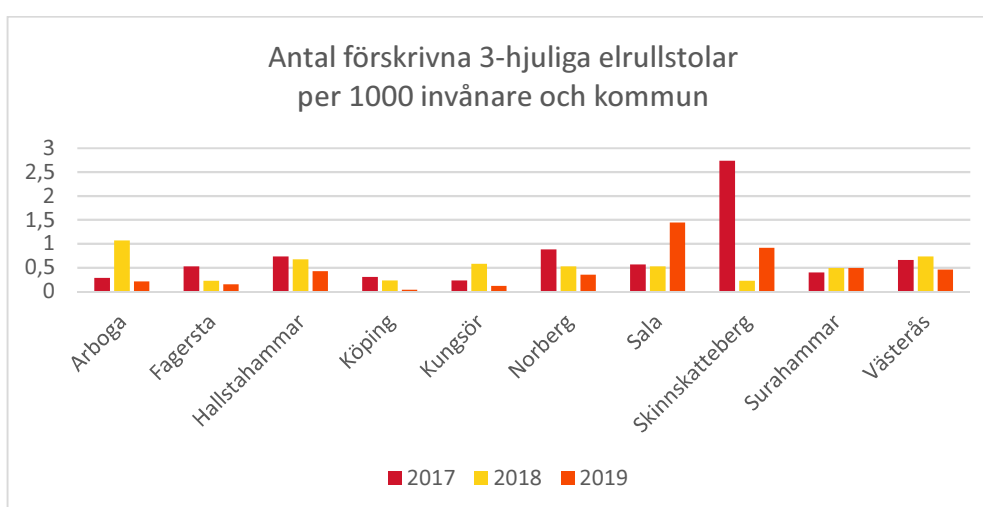
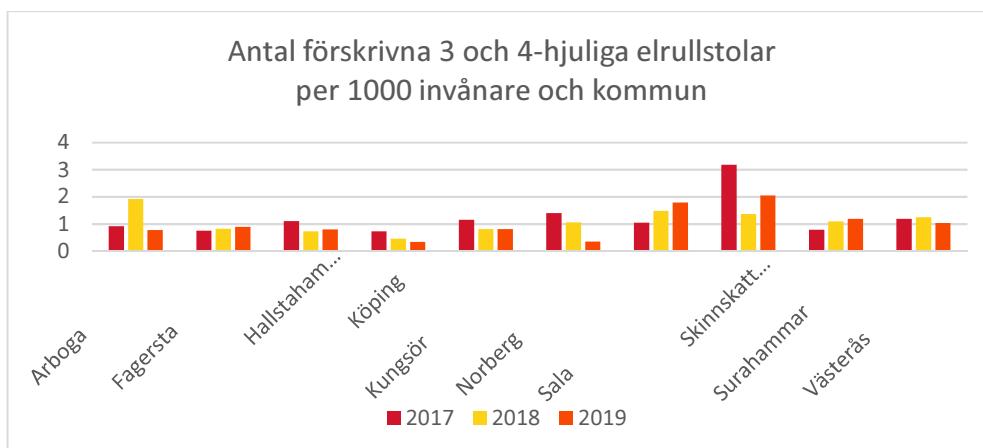
För att analysera om det föreligger skillnad mellan kommunerna har alla kommuner jämförts och sedan har Västerås stad där 47 % av länets befolkning⁴ bor jämförts med övriga nio kommuner.

Analysen visar att

- Förskrivningen av trehjuliga elrullstolar har minskat 28 % i Västerås, jämfört med 16 % minskning i övriga kommuner tillsammans.
- Vid analys av alla kommuners förskrivningsmönster per 1000 invånare framkommer en stor variation gällande antal förskrivna elrullstolar. Den totala förskrivningen har minskat av både trehjuliga elrullstolar och drivaggregat.
- Förskrivning av drivaggregat har minskat 39 % i Västerås, jämfört med 5 % minskning i övriga nio kommuner tillsammans.
- Någon överförskjutning från trehjulig elrullstol till drivaggregat ses inte.

⁴ Västmanlands befolkning uppgick 2019 till 273 929 personer varav 127 799 var bosatta i Västerås

BOSTADSANPASSNING

I Västmanland hanteras bostadsanpassningsbidrag av respektive kommun eller i samarbete med Västra Mälardalens samordningsförbund.

Vid intervju av handläggare av bostadsanpassningsbidrag framkommer att elrullstolsgarage till vuxna aldrig beviljas i de flesta kommuner, i några endast i undantagsfall. I Sala beviljas elrullstolsgarage om alla andra möjligheter har uteslutits eller om det är mer kostnadseffektivt än andra lösningar.

Alla kommuner utom Västerås beviljar eluttag inomhus.

Alla kommuner utom Västerås beviljar dörrautomatik om patientens funktionsnedsättning medför behov av en sådan.

4 kommuner beviljar låsögla.

	Elrullstolsgarage	Eluttag inomhus	Dörrautomatik	Låsögla
Arboga	Nej	Ja	Ja	Nej
Fagersta	undantag	Ja	Ja	Ja
Hallstahammar	Nej	Ja	Ja	Ja
Köping	Nej	Ja	Ja	Nej
Kungsör	Nej	Ja	Ja	Nej
Norberg	undantag	Ja	Ja	Ja
Sala	Ja	Ja	Ja	Ja
Skinnskatteberg	Nej	Ja	Ja	Nej
Surahammar	Nej	Ja	Ja	Nej
Västerås	Nej	Nej	Nej	Ja

REGISTRERADE AVVIKELSER I SYNERGI GÄLLANDE ELRULLSTOLAR

Skadegörelser på trehjuliga elrullstolar har ökat liksom av stöld av laddare.

Hjälpmedelsteamet på Hjälpmedelscentrum upplever samband mellan skadegörelse och stöld då elrullstolar och tillhörande utrustning förvaras på gemensamma ytor såsom öppna garage, cykelförråd, och när förvaring sker utomhus. Hjälpmedelscentrum ser också ett ökat antal avvikelser och försäkringsärenden med koppling till elrullstolens förvaring.

Avvikelser och försäkringsärenden kopplade till förvaring

2018

1 avvikelse till följd av bristfällig förvaring

2019

1 avvikelse till följd av bristfällig förvaring

2 batterier stulna från elrullstol i låst cykelförråd

Batteri + kablage stulet ur ett låst cykelförråd

1 batteri stulet från elrullstol i låst elrullstolsgarage

1 batteri stulet från elrullstol i olåst cykelförråd

1 stulen elrullstol i låst garage i villa

1 vandaliserad elrullstol i oklar förvaring, när tekniker skulle hämta var den stulen

1 elrullstol som utsatts för skadegörelse flera gånger

2020 tom augusti

1 avvikelse till följd av bristfällig förvaring

- 1 FreeWheel stulen på en rullstol i ett låst cykelförråd
- 1 avvikelse till följd av att patient nekats elrullstol p.g.a. bristande förvaring
- 1 avvikelse till följd av skadegörelse på elrullstol som förvarades i ett öppet garage för fler bilar
- 1 avvikelse till följd av stöld av Calypso som inte förvarats på godkänt sätt
- 1 elrullstol som utsatts för skadegörelse flera gånger (2019) och fått laddaren stulen två gånger
- 1 avvikelse till följd av stöld ur ett förråd som uppfyllde hjälpmedelshandbokens krav

Det föreligger en risk för ökade kostnader om elrullstol inte förvaras enligt regelverket, till följd av skadegörelse. En förvaring utomhus medför också ytterligare kostnader för ökat slitage samt att batterierna snabbare sjunker i prestanda.

KONSEKVENSER FÖR PATIENT/INVÅNARE

Hjälpmedelsinstitutet publicerade en studie med syftet att öka kunskapen om vilka effekter elektriskt drivna rullstolar (inklusive scooter) har på aktivitet, delaktighet, livstillfredsställelse och upplevd hälsa, utifrån brukarens perspektiv. Studien visade att en majoritet har använt sin elrullstol flera gånger i veckan.

För 97 % har hjälpmedlet haft stor eller mycket stor betydelse. 95 % upplevde att hjälpmedlet haft en positiv inverkan framförallt när det gäller att kunna ta sig runt i närmiljön, klara av inköp (91 %), vara socialt aktiv (81 %) och ha en aktiv fritid (81 %). Hjälpmedlet hade en positiv inverkan på upplevd självständighet (83 %), självkänsla (73 %) och trygghet (73 %). Studien innehåller en enkel teoretisk modell för att beräkna kostnad och samhällsnytta baserat på resultaten från studien. Modellen innehöll tid för förskrivning, hyra för hjälpmedlet samt genomsnittlig minskning av stöd av hemtjänst/personlig assistent.

Hjälpmedelshandboken och beslut om bostadsanpassning riskerar att motverka varandra och att detta uppdagas sent i förskrivningsprocessen.

Kostnader för normalt slitage av elrullstol belastar Region Västmanland men kostnader som orsakats av skadegörelse/stöld belastas patienten eller dennes försäkringsbolag om hen har elrullstolen försäkrad.

VERKSAMHETSMÄSSIGA/EKONOMISKA KONSEKVENSER OCH FINANSIERING

Hjälpmedelsinstitutet publicerade 2012 en studie med syfte att öka kunskapen om vilka effekter elektriskt drivna rullstolar har på aktivitet, delaktighet, livstillfredsställelse och upplevd hälsa, utifrån brukarens perspektiv.

Studien innehåller en teoretisk modell för att beräkna kostnad och samhällsnytta. Modellen innehöll tid för förskrivning, hyra för hjälpmedlet samt genomsnittlig minskning av stöd av hemtjänst/personlig assistent. Den visade att kostnaden minskade 1 132 kr per vecka och brukare vilket motsvarar en minskad årlig kostnad med 58 864 kr. Kostnaden för förskrivning och hyra av hjälpmedel var 12 588 kr/år. Med denna beräkning skulle den

samhällsekonomiska vinsten utifrån minskad hemtjänst för en förskrivning bli 58 864 – 12 588 = 46 276 kr på ett år⁵

Elrullstolar är ett ansvar 1-hjälpmedel vilket innebär att dessa bekostas Region Västmanland oavsett patientens boendeform.

Hemtjänst är en kommunal kostnad och kommun (LSS) eller Försäkringskassan (Socialförsäkringsbalken) har kostnaden för den personliga assistansen.

Övriga konsekvenser

Förskrivning av stora elrullstolar har minskat och en mindre elrullstol har ökat. Det har medfört att det i augusti 2020 finns 26 återlämnade stora elrullstolar på med ett ekonomiskt restvärde av 170 000 kr på Hjälpmedelscentrums lager. Samtidigt har inköpskostnaderna ökat för den mindre elrullstolen.

Förskrivning av trehjuliga elrullstolar år 2017 tom 6/9 2020 uppdelad på produkt.

Elrullstol	2017	2018	2019	2020
Sterling Elite (stor)	100	96	66	31
Sterling Opal	10	2	Ej i sortiment	Ej i sortiment
Fortress Calypso	46	69	53	37
Minicrosser M1 (stor)	7	18	13	5
Mincrosser M2 (stor)	9	1	3	0
Real mobil (inomhus)	4	1	0	0

⁵ <http://www.hi.se/Global/dokument/publikationer/2012/12376-pdf-elektriskt-driven-rullstol.pdf>